

Tractatus

De
Synonymorum

Imperare, Subere, Praecipere, Mandare
origine, diversis que significationibus
nec non
de usu eorum.

Scriptit

Carolus Guilielmus Preehmer.

m. Maio 1821.

Introductio.

Distinctionem synonymorum imperare,
jubere, praecipere et mendare hac de cau-
 sa non facilem esse puto, quum ~~in~~ usu
 valde permixtentur, ut tum hoc, tum il-
 lud eorum adhibeatur. Sic loco ^{us} praeci-
 pere persaepe ^{us} jubere ponitur, v. e., Lex ju-
 bet, quamquam Lex non potest jubere,
 sed tantummodo praecipere; quod etiam
 e verbis Papiniani L. 1. ff. de Legibus
 elucet, ubi ille:

„Lex, eum, est commune praecceptum
 virorum prudentium consultum; de-
 lictorum, quae sponte vel ignoran-
 tia contrahuntur, coercitio, commu-
 nis rei publicae sponsio.”

Aec minus cetera commutantur verba.

Tunc

4. „Amicus Datami praefigula mittit, in
„quibus docet: eum magno fore periculo,
„si quid illo imperante in Aegypto adve-
„ni accidisset.” —

Et idem Conon. c.

„Conon: „Enimvero,” inquit, „non est
„grave, quem vis honorem habere regi, sed
„vereor, ne civitati meae sit opprobrio,
„si, quum ex ea. sim profectus, quae ceteris
„gentibus imperare consueverit, potius bar-
„barorum, quam illius more fungar.” —

~~Idem~~ Hoc sensu etiam imperium, substantivum
ab eo verbo derivatum, accipiendum est, quod
idem atq. habere potestatem. Sic Flor. L. I. c. 7.
„Imperium,” dicit, regibus abrogatum.” —

Imperare cum Dativo obiecti nonnumquam etiam
idem significat quod refrenare: sic in illo ~~verbo~~
~~etiam~~ Cicero in Tusc. II. 20 ad ferendum do-
lorem praecipit:

„tibi ut ipse imperes.” —

Et ibidem cap. 21:

„quum igitur praecipitur, ut nobis met
„ipse imperemus, hoc praecipitur, ut ratio
„coerceat temeritatem.”

In Omi. 29. recitat idem Terentii verba
quae — eodem sensu capiunda sunt:

„Negat

156
„Negat quis? nego, — ait? ajo, postremo im-
„peravi egomet mihi.”

„Omnia asportari.”

Huc pertinet etiam locus ille apud Ovid. in Met.

IX. 28.:

„Talia dicentem jam dudum lumine torvo
„Spectat, et accensae non fortiter imperat irae.”

2.) Dicitur etiam imperantes habere medicos, qui
aegros curandos habet. v. c. L. 26. II. De operib.
libertor. ubi Aethenas Varus:

„Libertas,” ait, „medicus quod praetaret, si libe-
„ri sui medicinam non facerent, multo plures im-
„perantes sibi habiturum.”

Varro L. I. De re rust. cap. 60:

„Itaque,” ait, „in hoc genere coloni potius annu-
„versarios habent vicinos, quibus imperant,
„medicos, fullones, fabros, quam in villa
„suos habent.”

Seneca L. I. De ira, cap. 16. imperare tamen
aegris medicos, ait, his verbis:

„Si intrassem valetudinarium, exercitus et
„sciens, non idem imperassem omnibus per di-
„versa aegrotantibus.”

Et ipsum imperandi verbum obstetricibus con-
venire Donatus in Ande. Ter. act. III. sc. 2. ad
haec

6. haec verba:

"Quod iussi, ei dare bibere, et quantum imperavi,
Date."

Ubi scholiastes: "Vide", ait, "ut auctoritatem et ~~ga-~~
stantiam medicorum imitatur, dicendo: "Quod iussi;
et non sufficiebat, sed etiam "imperavi"; Dixit, si-
mul haec, quae solent medici promittere frequenter:
"mox ego huc revertar."

Inde medicum imperatorem virtus necisque ad-
pellat Plinius L. XIX. cap. 1. et unam virtutum
medicinam Imperatoribus quoque imperare, tra-
dit idem L. XXIV. cap. 1. in fin.

Sequitur ex his, vocem imperare, medicis attri-
butam, cum aegris remedia imponant, nihil aliud
esse, nisi quod hodie ab iis ordinari dicimus.

Imperare cum accusativo rei ponitur nonnum-
quam ^{illo} pro mandata dare de aliqua re. Sic Nepo.
Att. 2.:

"Attici autem quies tanto pere laesari fuit grata,
ut victor, quam periculis pecunias per episto-
las imperaret, huic non... molestus fuit."
Idem loc. 4.:

"Nunc magnis muneribus donatus, ad mare est
missus, (sc. Conon) at Cypriis, et Phoenicibus,
ceterisque maritimis civitatibus navis longas

imperaret.

"imperaret"...

Cicer. Profl. Amer. 21.:

"Non nunquam etiam puerum vocaret, credo cui
coenum imperaret..."

47. Dicitur etiam imperare pro operam dare,
teste Cicer. qui Epist. ad Divers. L. VIII. ep. 9. scribit:
"Impera tibi hoc curae."

et imperare pro vindicare ponitur eod. Lib. ep. 12.

"Et cum homo avarus, ut ea solveret, sibi im-

"perare non posset, occultum bellum etc..."

Ut consilium impero pro simplici pareo inven-
tur ibid L. IX. ep. 29.:

"Ades ad imperandum"

i. e. ad parendum.

In genere passivo impero ponitur pro imperatur
michi. Sic Horat. Epist. I. 5. 21.:

"Haec ego procurare et idoneus impero."

Haec impero pro haec mihi imperatur idoneo.

Id.

Iubere.

Iubeo, interprete Scaligero: de caus. L. c. 5. 11.
est quasi iuss habeo. Sed secundum Martini sen-
tentiam

2,
6. sententiam hoc verbum originem ducit ab iū
pīa, vi mitto: aut potius in pīa, voce urgeo,
etque impello.

Mihi autem videtur, opinionem posteriorem prae-
ferendam esse, ut et infra demonstrabimus.

Imprimis dicuntur.

1) superiores jubere, ut principes, magistratus,
patres, domini. Sic jubent.

2) aediles, L. 10. §. 1. ff. de aedil. edict. hisce
verbis:

„jubent aediles restitui, et quod venditione ac-
cepit, et si quas actiones ipse praestiterit.“

3) praetor, L. 1. §. 9. ff. de praetor. stipul.:

„Quod si sit aliqua controversia, utputa si di-
catur, per calumniam desiderari, ut stipula-
tio interpretetur: ipse praetor debet super
ea re summam cognoscere, et cautum ju-
bere, aut denegare.“

4) Dominus vel pater, L. 3. L. ult. ff. quod jussu.

„Dominum, qui jussit semisibae usuris, servo
suo pecuniam mutuam credi, hactenus te-
neri, quatenus jussit.“...

„Si Dominus vel pater pecuniam mutuam
accepturus, jussit, servo filiove numerari,
nulla quaestio est, qui ipsi condici possit:
immo hoc casu de jussu actio non competit.“

5,

158
1) judex L. 19. §. 2. D. commun. divid.

„Judex communi dividendo, idem familias ex-
ciseundae, de servo, qui in fuga est, jubere
debet liceri eas, inter quas judex est.“...

2) jubet etiam testator: Fragm. Ulp. II. §. 1.

„Libertas et directio potest dari hoc modo: Li-
ber esto, liber sit, liberum esse jubeo.“
Et ibidem XXI. §. 1.:

„Heres recte institui potest his verbis: Titius

„heres esto, heres sit, Titium heredem esse jubeo.“
Hoc loco jubeo verbum directum est.

Jubeo est etiam verbum legatis per demonstratio-
nem. ibid. XXIV. §. 4.:

„Per eam notationem his verbis legamus: He-

„res meus demum esto deere, dato, facto,
„heredem meum deere jubeo.“

3) Dicitur etiam, quamquam non accuratissime,
Lex jubet. Sic Licet. de L. II. 10.:

„Casse jubet lex eadere Deos.“

4) Populus: Pallust. Jag. 84.

„Et provinciam Numidiam populus jussit“

5) Jubere aliquando dicitur, qui permittit ma-
gis, quam praecipit. Sic Conf. ult. Cod. ubi
in rem actio:

„Actor rei forum, sive in rem sive in personam
est“

10. „fit actio, sequitur. Sed et in locis, in quibusda,
„propter quos contenditur, constituta sunt, ju-
„bentur in rem actionem adversus possidentem
„moveri”

Et restitui debere et prope hereditatem fideicom-
missam, Apronianum Item jubet L. 26 ff.
ad Item Trebell.

3. Immo et jubere ponitur pro Desiderau, ex-
ptare, velle, v. c. Terent. Eun. IV. 1. 20.:

„Qui scis, an, quae jubeam, sine vi faciat.”
Cicer. Tusc. I. 48.:

„Iphigenia, Oulide Duci se immolandum jubet,
„ut hostium sanguis eliciatur suo.”
Cicer. Offic. XII. 6.:

„Caesar te jubet sine cura esse.”

Horat. Epist. I. 10. 1.:

„Vobis amatores Tuscorum salvere jubemus.”

4. Ipse multas alias significaciones hujus ver-
bi has adhuc allegend: ponitur nonnunquam pro
decernere, seu constituere: Sic L. XXXIII. ff.

„Antiochi, Philippi, Hannibalis et Poenorum
„recentissima bella esse: De omnibus his con-
„sultum senatum, populus jussit.”

Pro ratum habere invenitur apud Flo. III. 17:
ubi ille dixit „jubere leges”, i. e. ratas habere,
nonnunquam etiam facere.

Ponitur

Ponitur etiam pro eligere, ut L. I. ff.:

„Nullum Hostiliam regem populus
„jussit.”

et ibid III. 20.:

„Id modo accipere, (sc. patres) ne postea eodem
tribunos juberent.”

C.
Præcipere.

Præcipere proprie est ἀποκαταλέγειν quomodo
et Lucretius, alique hac voce usi sunt. Compo-
situm est hoc verbum ex præ et capio, et in i
abit; „præ” idem est ac „ante”, ergo hoc verbum
significat, „præ aliis capere”, ante alios capere,
seu „in antecessum capere”, ut Flo. III. 9. ait.

Præcipere dicitur:

1. Ipse Deus, in Collat. Leg. Mosæicar. et
Romanar., ubi inscripto Tit. I. 5. 1. hæc est:

„Incepit lex Dei, quam Deus præcepit ad
„Moysen.”

Tum etiam

2. Imperatores præcipere dicuntur constituta
nibus, vel edictis. Sic in L. 6. ff. de appellat
recip. vel non:

Sciendum

120. Sciendum est, cum appellatio non recipitur,
 „praecipere Sacris Constitutionibus:”
 Et L. 15. D. de Leg. Cornel. de falsis:
 „Divus Claudius edicto praecipit:” etc..
 2) Leges, v. c. L. 7. D. ad Leg. Jul. repetund.:
 „Lex Julia de repetundis praecipit, ne quis etc.
 L. 1. ff. de ell. forib.:
 „Decuriones in albo ita scriptos esse oportet,
 „ut lege municipali praecipitur.“
 4) Praecipere interdum est praecipuum aliquid
 e medio sumere sibi que habere. Qui enim
 praecipere quid jubetur, id praecipuum et
 sui juris sibi habere, praeter hereditariam
 portionem jubetur, quod Graeci appellunt
 ἐξαιετως λαβεῖν. Sic Plin. V. epist. 7:
 „Nec heredem,” inquit, „institui rem publicam,
 „nec praecipere posse constat.”
 Hoc quoque modo intelligendum est praecipere
 in l. 96. §. 3. ff. de Legat. I.:
 „Si scriptus ex parte heredis rogatus sit praeci-
 „cipere pecuniam, et eis, quibus testamento
 „legatum erit, distribuere: id quod sub con-
 „ditione legatum est, tunc praecipere debe-
 „bit, cum conditio extiterit.” etc.
 Nec

Nec vero in hereditariis duntaxat praeloga-
 tis huic verbo locus est, sed et socius praeci-
 cipere dicitur a sociis communibus bonis nu-
 meratam dicitur L. 8. ff. pro socio. — Quod-
 que ex re allerius dominorum communis fer-
 vos quaesit, is, cuius ea res fuit, praeci-
 pere dicitur L. 48. ff. commun. divid.
 5) Praecipere est etiam regulas s. normas ad
 cuiuspiam vitam spectantes, alii dare, con-
 sultare, monere. Sic Horat. Art. 335:
 „Quid quid praecipies cito brevis, ut cito dicta
 „Percipiant animi dociles, teneantque fideles!
 Et Cicero ad Divers. VIII. ii.
 „Cumoto joco, tibi hoc amicissimo animo
 „praecipio, ut — perferas” etc.
 Sic etiam Aesop. Epam. 1.:
 „De hoc (sc. Epaminonda) praeiudicium scriba-
 „mus, haec praecipienda videntur lectori-
 „bus, ne alienos mores, ad suos referant.”
 Et idem Them. 6.:
 „Aliqui legati ut tum exirent, quum satis
 „altitudo muri exstructa videretur praeci-
 „cipit” (sc. Themistocles).
 Ita et praecipitum idem quod regula s. norma.
 Aesop.

14. Nep. Att. 17.

„..... et principiorum philosophorum ita
„ precepta habuit (sc. Atticus) praecepta,
„ ut eis ad vitam agendam..... iteretur.

Cic. Tusc. II. 24.

„ Atque hoc praeceptum, quod de dolore da-
„ tur, patet latius.”

6/ Pro Docere etiam ponitur praecepere. Horat.
Od. I. 24. 21.:

„ Præcipe lugubres
„ Cantus, Melpomene, cui liquidum
„ patet
„ Vocem cum cithara dedit.”

Etiam pro ordinare. Nep. Pauf. 4.:

„ Itaque huiusmodi (sc. Argilii) quid fieri
„ vellet (sc. Lacedaemonii) praeceperunt.”

Nep. Mill. 1.

„ His (legatis) consulentibus nominatim
„ Pythia praecepit, ut Miltiadem sibi im-
„ peratorem sumerent.”

7/ Præcipere nonnunquam est pro prae-
ceptionem relinquere. Sic alumno praecepit
militiam L. 10. 5. 4. 11. de Legatis III.
Est etiam idem quod praeoccupare, praeoccupare
sc.

Sic Flor. III. 9.:

„ Et ille quidem ad rei suae veneno feta
„ praecepit”

Et ibid. IV. 19.:

„ Certatim igne, ferro inter epulas venenorum,
„ quod ibi vulgo ex arboribus taxeis ex-
„ primitur, praecepere mortem.”

D.

Mandare.

Hoc verbum a manus datione natum esse
censet Isidorus: orig. IV. c. 24. Qui enim man-
dabant, id faciebant prehensa alterius dextra,
quippe fidei consecrata.

Mandare ponitur:

1/ pro committere quid alio gerendum,
quod his verbis explicari solet: mando, rogo, volo,
peto. Sic dicitur mandare administrationem in
L. 60. 5. 4. 11. mandati:

„ Quobus quis mandavit negotiorum ad-
„ ministrationem, quaesitum est, an unus-
„ quisque mandati iudicio in solium tene-
„ tur?.....

Cic.

16. Cicer. ad Dives. III. 4.:

"Tibi nihil mandaturus sum de rebus"
Cicer. Prose. Am. 38.

"In privatis rebus rem mandatam malitiosus ge-
sisset (sc. Chrysochus) sui quaestus, aut comodi causa.
Et ibid. prope fin.:

"Item ei Sex. Procius non mandavit, sed, id quod
"multo gravius est, ipse Sex. Procius cum fama,
"vita, bonisque omnibus a decurionibus pub-
"lice Procio mandatus est."

Ibid. 38 prope fin.:

"Quid recipis mandatum, si aut neglecturus, aut
"ad tuum commodum conversurus es?"

4. Mandare quid, pro fieri jubere. Sic, si seros suo
fugam mandavit in L. 24. ff. de noxal. actioni.
accipiendum: — Quod patrem suum mandasset
interficiendum: in L. 31. §. 2. ff. de adm. legat.
— Si parentis voluntas, vel testatoris aliquid super
alienando eo mandasse deprehendatur: in const.
1. fod. quando decret. opus non est.

3. Pro delegare, ad alium transferre. Sic accipi-
endum est haec vox in L. 4. §. 6. ff. de offic.
proconsul.:

"Post haec ingressus provinciam mandare iuris-
"dictionem legato suo debet" (sc. Proconsul.)
Sic

Sic quoque dicitur mandare actiones, in L. 51. ff. 17.
de specul. ubi mandare idem quod credere et prae-
stare. Dicitur etiam cognitionem mandare, in
L. 1. ff. de offic. ej. cui mandata jurisdict.

Pro trans mittere ponitur hoc vocabulum apud
Virg. Aeneid. VIII. 506.

"Ipse oratores ad me, regniq. coronam
"cum sceptro misit, mandatq. insignia
"Furcon."

Unde Festum alicui mandare, ut Cic. Tusc. II. 16.
in loco e veteri Tragico:

"O Palrotle, ad vos adveniens, auxilium et
"vestras manus
"Peto, priusquam oppetam malam pestem,
" "mandatum hostili manu."

4. Mandare pro commendare. Sic Silius Tran-
sin II. 424.

"Ipse prorem super ingentem flammam paucis dedit,
" Mandabat sepiis ultroicia bellis futuris."
Et Flor. I. 9 "ultio mandata a moriente dicit
Mandare nonnunquam est idemquod tradere v. c.
apud Cic. Cat. IV. 2.

"Atque, ait, homo mitissimus atque lenissimus
"non dubitat P. Lentulum aeternis tenebris vin-
"culisq. mandare."

15. Haec hactenus. Nunc vero est propositum te-
nuerimus nostrum, jam supra in introductione
monstratum, ad comparationem horum verborum
transgrediendum est, ubi etiam de eorum usu qua-
dam afferemus.

Primo comparemus vocem imperare cum ver-
bis jubere, praecipere ac mandare; tum videa-
mus, quo jubere ^{verbis} a praecipere et mandare differ-
rat; deinde discrimine ^{quae sunt} inter vocabula prae-
cipere ac mandare, ~~concurrentia~~ pertractemus.

Periculum

Potentia comparationis synonymorum

Imperare, jubere, praecipere et mandare.

IV.

Comparatio vocis imperare cum ^{vocibus} jubere
praecipere et mandare.

Et imperare et jubere dicuntur ~~in~~ sensu latiori
superiores, omnesque, apud quos imperium esse
Romani censabant.

Primo quaeritur, quidnam sit imperium, et
tum: quae personae habuisse imperium existi-
maverint Romani, et nos habere existi-
mus?

Quod ad primum attinet quaestionem, im-
perium esse, puto, vim ac potestatem per quam
aliorum actiones diriguntur secundum eius
voluntatem, apud quem est talis vis ac potestas.
Ad quaestionem autem secundam verbis Senecae
respondeamus, qui Lib. I. de Clem. cap. 6.

Non

20 „ Non est, eit, unum imperandi genus: imperat
„ princeps civibus suis, pater liberis, magister
„ discipulis, tribunus vel centurio militibus.

De omnibus his personis, quas imperare dicit
Seneca, ~~in~~ hoc sensu etiam jubere dici potest, quia
jubere nihil aliud ~~est~~ ^{exerce} ~~esse~~ ^{re} quam ~~judicare~~ ^{habere}, quo
is, cui imperatur, ad aliquid faciendum cogatur.

Nunc autem ad sensum strictiorem hujus vocis
transeamus. Eo ~~in~~ sensu solummodo imperare
dicuntur Duces belli et principes, unde ~~etiam~~
descendit nomen Imperatoris. Antiquioribus
enim temporibus Imperatoris nomen apud Ro-
manos eorum tantum fuit, apud quos summa
rei militaris consisteret, ideoque Imperatores dicti
ab imperando exercitibus. Recentioribus au-
tem saeculis Senatus urbis Romae censuit: ut
Augusti Caesaris hoc nomen tantum esset, ~~et quo~~
~~quo~~ ~~in~~ distingueretur a ceteris gentium regibus, qua
et sequentes Caesares hactenus usurpaverunt.

Hac de causa nunc tantummodo principes dicun-
tur imperare, ubi hoc verbum idem est ac regere,
et nunquam permittitur eam voce jubere.

Ceterum jubere nequaquam ponitur pro imperare,
~~et~~

ubi

~~et~~ hoc verbum idem est ac refrenare, ordinare, spe-
rare Deire etc...

Mihi tamen videtur eum, qui imperare potest,
et praecipere et mandare posse, quoties non utatur
sua vi ac potestate: sed is, qui solummodo praeci-
pere etque mandare possunt, potestatem imperandi
non habent. Sic recte praecipere possunt aliquid
praecipitorem discipulis, amici, amicis; imperare
eum is nil possunt. Hinc sequitur, com-
plexum vocis imperare majorem esse complexum
ceterorum verborum.

Pravus tamen, quem vox jubere, commutun-
tur verba praecipere et mandare cum impe-
rare.

It.

Comparatio vocabuli jubere cum
vocabulo praecipere et mandare.

Quamquam haec verba ~~in~~ usu valde permu-
tantur, tamen, si ea accurate perspicimus, dis-
crimina inveniri multa possunt.

Primum enim verbo jubere, ut mihi videtur,
vis quaedam, qua ~~ambobus ceteris verbis careat~~ ^{reliqua} ~~est~~ ^{est}.
Nam

164
 Non is, qui ^{ab} altero aliquid facere iubet, cum ad hoc factum, quasi vi quadam compellit: id autem, qui
 121 alteri praecipit, solummodo eum monet, ut faciat.
 121 Etenim si quis aliis bonum dare velit consilium, non sic dici posse credo: jubeo tibi, ut mala quae te contingunt, aequo animo perferas; sed loco ^{verbi} jubeo, praecipio dici debet.

Nunc vero videamus, quomodo inter se differant substantivae, his verbis derivatae.

A jubeo scilicet jussum, a praecipio praecceptum, a mando mandatum derivatum est.

Jussa sunt, quae aut quid faciendum aut quid non faciendum, praescribunt, transgressoribus eadem poenam minantur.

Praecepta sunt quae aut quid faciendum aut quid non faciendum, docent, ad quorumque adimplerionem nemo cogi potest.

Mandatum denique est, quo alter alteri comisit negotium gerendum; ad ^{quod perficiendum} ~~ad cuius perfectionem autem tantummodo~~ sub conditione ^{alteri} mandando cogi potest, scilicet si mandatum accipit. Tunc autem id, qui tale mandatum accepit, ~~ideo mandatus factus est, ad completionem eius~~ ^{id perficiendum} obligatus est ea de causa, quia praetorum requisita ad sunt.

165
 Sequitur ex his, jussa omnes, ad quos spectant, 22. nulla conditione adjecta obligare: mandata autem solummodo sub conditione: praeccepta denique nolentem non obligare.

Ceterum quod attinet ad usum horum verborum, jam supra monui, superiores et jubere et praecipere, nec non mandare posse. Si autem jubere loco ^{verbi} ~~permittere~~ ponitur, nec mandare nec praecipere dici potest. Sic etiam, si jubere pro desiderare adhibetur.

C.

Comparatio verborum praecipere et mandare.

Quum jam supra his de verbis ~~multa~~ locutus sim, hoc ~~in~~ loco solummodo de eorum usu quaedam ^{bo} ~~moneam~~.

Leges semper dicuntur vel praecipere vel jubere, nunquam autem mandare.

Nec

24. Nec unquam verbo mandare ^{aliquis, ubi} ~~ut~~ potest, ~~et~~ prae-
cipere, quia ^{vocabulum} ~~terminum~~ ^{juridicum} ~~technicum~~, idem
est, ac praecepum aliquid a medio funare, sibi
ipse habere; ~~praeceptum~~ ^{neque} ~~non~~ ^{ubi} ~~ponitur~~, ~~et~~ praecepere
adhibetur vel pro normis s. regulis alicui
dare, vel pro docere.

Contra praecepere dici non potest, ^{ubi} ~~et~~ mandare
idem est, ac committere quid alicui gerendum,
fieri jubere, delegare, ad alium transferre. Cum
~~autem~~ ^{vero} mandare idem sit ac commendare, non-
nunquam pro hac voce praecepere quoque po-
nitur.

ell